

Impact CVA op de omgeving

Norbert Hendrikse, 11 mei 2010.

Norberts geliefde Otrobanda.

Cerebrovasculair accident (CVA), ook wel beroerte genoemd, ontstaat door een herseninfarct. Daarbij wordt te weinig bloed aangevoerd. De oorzaak kan ook een bloeding in de hersenen zijn, met vaak (tijdelijke) verlammingen en/of afasie als gevolg.

TEKST EN FOTO'S SOLANGE HENDRIKSE

Afasie is een taalstoornis die ontstaat door hersenletsel dat zich uitstrekt over de gebieden spreken, taalbegrip, lezen en schrijven. De persoon kan de taal niet goed meer gebruiken. De hersenbeschadiging die aan afasie ten grondslag ligt is vaak veroorzaakt door een beroerte, hersentumor, hersenschudding, ontsteking, operatie of vergiftiging. Geen twee mensen met afasie zijn precies gelijk. Afasie is bij iedereen anders. De ernst en omvang van de afasie zijn onder andere afhankelijk van de plaats en de grootte van het hersenletsel, het vroegere taalvermogen en iemand's persoonlijkheid. Sommige mensen met afasie kunnen wel goed taal begrijpen, maar hebben moeite met het vinden van de juiste woorden of met de zinsopbouw. Dit wordt ook wel motorische afasie genoemd en heeft te maken met een stormnis in de efferente zenuwbanen. Anderen spreken juist wel veel, maar wat zij zeggen is voor de gesprekspartner niet of moeilijk te begrijpen; deze mensen hebben vaak grote problemen met het begrijpen van taal. Dit is sensorische afasie en heeft te maken met een stormnis in de afferente zenuwbanen.

Meestal is de linker hersenhelft getroffen, de plek waar bij de meeste mensen het taalkentrum ligt. Niet alle functies zijn altijd even zwaar getroffen. Ook de mate van taalstoornis kan wisselend zijn: woorden die iemand op het ene moment niet binnen schieten, kunnen in een andere situatie moeiteloos over de lippen komen. Direct na de beschadiging is afasie het ernstigst. Tot ongeveer een half jaarerna treedt spontaan herstel op. Logopedie bevordert het herstel, maar volledig herstellen is meestal niet mogelijk. Wel kan een afasiepatiënt beter leren omgaan met de beperkingen.

Solange Hendrikse vertelt hierover haar ervaringen met haar man Norbert Hendrikse die in 2000 een herseninfarct kreeg. Hendrikse overleed dit jaar. Hij was jarenlang hoofdredacteur bij het dagblad Amigoo. Norbert was altijd vroeg uit de veren. Ook die dag, een vrijdag,

Ik stond in de keuken aan een lekker bakje koffie te nippen, om de dag mee te beginnen. ...Vreemd... hij was er niet, misschien in de tuin? Ik hoorde m'n naam, draaide me om en zag Norbert om het hoekje kijken. Hij voelde zich heel raar, was bezig met z'n ochtendgymnastiek, toen z'n rechterarm plotseling slap naar beneden viel, was gaan liggen en heeft een korte black-out gehad. Ik merkte meteen dat er iets mis was, z'n taal was zo vreemd. Rare woorden gebruikte hij ineens. Een arts werd gebeld, die adviseerde hem meteen naar de eerste hulp van het Sint Elisabeth Hospital te brengen.

Daar zaten we dan, 's morgens om 8 uur in de file van de ochtendspits. Stapvoets rijden, terwijl je het liefst met 100 kilometer per uur naar de poli wilt scheuren. Allerlei andere routes gingen door m'n hoofd, maar daar zat het verkeer ook vast. Eindelijk kwamen we bij de EHBO aan. De portier gebod om te gaan zitten en wachten. Wachten. Terwijl het urgent was. En of ik mijn auto wilde weghalen en buiten het terrein parkeren. Ik liet Norbert achter in de hoop mijn auto snel ergens kwijt te kunnen om zo snel mogelijk weer bij hem te zijn en verder te begeleiden. Intussen was het hard gaan regenen. En geen parkeerplek te vinden. Na een hele poos en zonder paraplu, kwam ik druipnat op de spoedafdeling terug. Geen Norbert te bekennen. De portier vertelde dat hij naar binnen was. Bleeke dat een bevriende cardioloog binnenliep en zoals gewoonlijk een babbeltje wilde maken: „Hee Norbert, hoe gaat het?“ „Ik wacht op Solange“, was steevast z'n antwoord. „Ik wacht op Solange.“ De arts merkte dat er iets mis

was en nam hem onmiddellijk mee naar binnen voor onderzoek. Toen ik daar uiteindelijk kletsmat binnenliep, gebod de dokter me mee te komen naar zijn kantoor en legde uit dat Norbert waarschijnlijk een herseninfarct had gehad en maakte meteen een afspraak bij de neuroloog. Dat kon diezelfde middag om half 2, de eerste patiënt. Norbert mocht mee naar huis.

We waren ruim op tijd aanwezig voor de afspraak. Maar de assistente van de neuroloog bepaalde dat Norbert pas helemaal aan het eind van de middag geholpen kon worden, omdat hij een nieuwe patiënt was en de anderen voorrang hadden. Zo ook geschiedde. Ik legde uit dat hij die morgen onwel was geworden, maar werd door de assistente pertinent geweigerd voor te gaan, terwijl het juist de dokter was die had aangegeven hem als eerste die middag te willen zien. Het mocht allemaal niet helpen. De assistente besliste.

Enmaals eindelijk als laatste patiënt bij de dokter op consult, probeerde die erachter te komen wat er precies aan de hand was. Het begon met simpele vragen als 'wat is dit' en hij wees naar de telefoon. 'Wat is dat' en hij wees naar een lege kop koffie. Nog meer vragen werden gesteld waar Norbert antwoord op moest zien te geven. Het lukte niet altijd. En dat was de opzet van de neuroloog, simpele vragen en de reactie of het antwoord daarop.

In de auto op weg naar huis kon hij eindelijk zijn woede uiten: „Wat denkt die dokter wel. Dat ik niet weet wat een kop koffie is. Dat ik niet weet wat een telefoon is.“ Met vreemde woorden maakte hij me dat duidelijk. Worden die ik niet kennde, maar die toch wel redelijk

klonken en te begrijpen waren.

Hij had een herseninfarct gehad, met een lichte beschadiging aan de linker hersenhelft. Oorzaak was waarschijnlijk een bloedprop, waardoor de hersenen misschien maar luttele seconden geen bloed en zuurstof kregen, wat de beschadiging veroorzaakte.

Het herstel van de beschadiging moesten we zien als een filekast: Oude gegevens stuk voor stuk overhevelen naar een nieuw filekast. De nieuwe nog helemaal leeg. Door de beschadiging was er een deel verloren gegaan, dat met verloop van tijd weer gedeeltelijk kon worden hersteld. Het heeft even geduurd. De spraakvatervial die hij voorheen

was, vier talen vloeiend sprekend en geen moeite met van de ene naar de andere taal over te schakelen, dat kon hij niet meer. Met zijn hobby en tevens beroep als journalist had hij altijd de mensen aan z'n lippen hangen. En nu kon hij zich alleen maar concentreren als het een gesprek van persoon tot persoon betrof. Meerdere gesprekken tegelijk in een groepje kon hij niet meer aan. Maar met een grapje tussen door of een mop die hij zich ineens herinnerde, merkte bijna niemand het op.

Thuis kon hij zich wel eens ergeren als hij de juiste woorden niet meteen kon vinden. Een vloek was dan ook niet vreemd. Daar maakten we een grapje van.

dat hij vlot doorvertelde aan vrienden bij hun eerstvolgende gesprek.

Hij moest taal en rekenen weer van het begin af aan uit boekjes leren, zoals in de eerste klas van de lagere school. Maar hij was een doordouwer en binnen de kortste keren had hij het onder de knie. Zo goed zelfs dat er vier boeken van zijn hand verschenen. Boeken met veel naslagwerk. Ook artikelen in deze krant volgden en in het Papiamentu voor Infodia, het blad van de Afasievereniging.

Het nieuws kijken op televisie, wat hij graag deed, gaf in het begin ook al problemen. De woorden kwamen op hem over als een elektriciteitschok en deden pijn aan z'n gehoor. De tv moest hij.

Ook het terug herkennen van woorden vond hij vreemd. We stonden voor de stoplichten bij Janwé, toen hij het woord restaurant spelde, dat op de gevel van een gebouw stond: „Wat is dat? Res-tau-rant?“ Ik dacht dat het weer een van z'n vele grapjes betroef en maakte het met een lach af. Maar ik moest het uitleggen. „Vreemd woord“, vond hij. En zo ging dat met verschillende an-

dere woorden. Een varken noemde hij een vark en dat is tussen ons altijd zo gebleven. We hebben nog menigmaal om het vark gelachen.

Het autorijden had hij sinds het infarct niet meer gedaan. Hij vroeg zich af of hij het nog kon. „Gaan we uitproberen“, zei ik. Rustige plek opgezocht. Hij reed feilloos. Z'n werkgever zag hem en kon het niet vatten dat hij arbeidsongeschikt was: wel auto rijden, maar niet kunnen werken. Ik had gelukkig het antwoord klaar. De neuroloog had uitgelegd dat het deel van Norberts hersenhelft dat beschadigd was, niet het deel was dat het sein gaf voor het autorijden. Lopen kon hij toch ook? En lachen gelukkig ook wel. Het beschadigde deel betrof z'n taal, wat door middel van oefening weer hersteld werd.

Norbert kon z'n verhaal tenminste navertellen. Wat hij en ik hebben ervaren gedurende het herseninfarct, toen hij geen correct antwoord gaf op vragen die hem gesteld werden, is dat menacht dat hij het niet had begrepen, omdat hij een heel ander antwoord op de gestelde vraag gaf. Maar later kon Norbert ver-

Herinneringen aan het verleden:

DOOR JOPI HART

B'a kana piki rekuerdo di Otrobanda pa dorna nos bida k'e nostalgia di su pasado. Awor bo mes a bira parti di su glorioso historia.

Zwervend langs de paden van Otrobanda's verleden. Heb je herinneringen opge-rapt om het heden te versterken. Nu ben je zelf deel van haar bloemrijke geschiedenis.

tellen dat hij wel degelijk de vraag had begrepen en er ook correct antwoord op had gegeven. Dat antwoord kwam verminkt over. Heel belangrijk is het dus bij een herseninfarct om tegen de patiënt te blijven praten, omdat ook als hij of zij niet zou reageren, de patiënt hoogstwaarschijnlijk toch wel alles verstaat en begrijpt.

Boeken

De vier boeken die Norbert na zijn infarct nog kon schrijven waren:

- Een Sneek op reis.... - 350 Jaren Curaçao, april 2003
- Hollands Glorie in de Kolonie, mei 2005
- De wandeling in oud Otrobanda, mei 2007
- De Gezegende Efenis. Nalatenschap van 1200 Nederlandse religieuzen op Curaçao, geschreven samen met Ton de Jong, 2008